

Пясковський Вадим Валерійович,

професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Вовчек Дар'я Віталіївна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра ННІЗДН Національної академії внутрішніх справ

ЗВ'ЯЗОК ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ НАСИЛЬНИЦЬКІ СТАТЕВІ ЗЛОЧИНИ ЩОДО МАЛОЛІТНІХ, ІЗ ЖЕРТВОЮ

Вивчення особи злочинця, який вчиняє насильницькі статеві злочини відносно малолітніх, та його зв'язку з жертвою, дозволяє визначити найбільш перспективні напрями розслідування злочинів даного виду, оптимізувати процес висунення і перевірки слідчих версій.

В свою чергу, криміналістичне вивчення особи злочинця не може бути повним без урахування та оцінки конкретних соціально-демографічних особливостей осіб, які вчинили розглядувані злочини. Найбільш поширеним типом такого злочинця є чоловік, як правило, у віці від 18 до 40 років, неодружений, непрацюючий, житель великого міста, має неповну середню освіту, раніше не судимий, знайомий або близький родич потерпілої дитини, який вчинив злочин у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння [1, с. 72–74].

Морально-психологічний образ таких осіб характеризують наступні риси: а) грубість, що часто переходить в жорстокість; б) цинізм, відсутність почуття сорому, неповага та споживацьке ставлення до оточуючих, егоїзм; в) крайній примітивізм в поглядах на взаємовідносини статей, що зводить їх до фізіологічного акту; г) зловживання спиртними напоями чи наркотичними засобами. Все це свідчить про низьку ймовірність можливого перевиховання злочинців даної категорії [2, с. 17, 18].

У кожному різновиді даного злочину особа злочинця має специфічно деформовану структуру, що впливає на спосіб реалізації мотиву. Так, для першої категорії осіб психологічний сенс вчиненого діяння можна розглядати як прагнення утвердити себе в очах своїх товаришів. Для другої категорії суб'єктів злочину вирішальне значення має самоповага, яка розглядається як наслідок психічного порушення самоідентифікації з традиційним розумінням чоловічих якостей, чоловічої ролі.

У більшості випадків у сексуальних насильників виявляються ознаки органічного ураження головного мозку складного генезу, залишкові явища ураження головного мозку з різними відхиленнями. Це обумовлено зовнішніми негативними впливами, при яких виникають в підкірковій частині головного мозку мікропошкодження, які є причиною їх специфічної поведінки. Також простежується

взаємозв'язок між органічними психічними розладами і сексуальними порушеннями.

Найбільш характерною жертвою подібних злочинів є дівчинка у віці від 7 до 14 років, раніше знайома зі злочинцем, поведінка якої не мала провокуючого характеру, до цього не жила статевим життям [3, с. 9]. У більшості дітей – жертв насильства – в подальшому з'являються серйозні відхилення в психічному, фізичному розвитку, в емоційній сфері.

Особливе криміналістичне значення набувають відомості про зв'язки і взаємини особи, яка вчиняє насильницькі статеві злочини відносно малолітніх з жертвою. Результати вивчення взаємозв'язку насильника і жертви, показують, що такий зв'язок не є однотипним. Тут виділяються різні рівні, різноманітні типи зв'язків між злочинцем і жертвою. Залежно від ступеня близькості, інтенсивності і тривалості відносин злочинця і жертви, було виділено чотири групи потерпілих.

До першої групи належать потерпілі, які перебувають зі злочинцем в сімейних відносинах (діти, пасинки, падчерки, племінниці, племінники, старші брати і т.п.). Гвалтівники цієї категорії жертв найбільш небезпечні. Вчинені ними злочини часто носять тривалий характер, статеві акти відбуваються систематично протягом більш-менш тривалого часу.

До другої групи потерпілих відносяться діти та родичі знайомих. Тут насильники діють в двох напрямках. У першому випадку контакти з жертвою швидкоплинні. При цьому злочинець обґрунтовано вважає, що в такому разі його буде важче встановити і викрити. У другому випадку насильник прагне до встановлення тривалих контактів, намагаючись задобрити жертву подарунками, різними обіцянками, а також морально розбестити, вселивши думку, що розпусні дії це невинне і цікаве заняття.

У третю групу входять потерпілі, незнайомі зі злочинцем, зустрілися з ним випадково (на вулиці, в парку і т.п.) безпосередньо перед вчиненням злочину або незадовго до нього. В даному випадку насильники крім насильницьких дій сексуального характеру, вчиняють й інші злочини проти жертви (наприклад, грабежі, розбої, нанесення різного ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, вбивство та ін.).

У четвертій групі спостерігається зв'язок всіх трьох класифікаційних груп. Встановлено, що близько 37 % від усіх насильницьких злочинів сексуального характеру відносно малолітніх, відбувається з використанням безпорадного стану батьків дитини, що виник в результаті алкогольного або наркотичного сп'яніння. У 19 % випадків подібні злочини провокуються вираженням недбалим ставленням до дітей (використання дітей для бродяжництва, жебрацтва), пияцтво батьків, що змушує дітей йти з дому через постійні побої і голод [4, с. 14].

Тривалість розвитку зв'язку «насилник – жертва» може бути будь-якою – від декількох хвилин до тривалого часового періоду. Нами пропонується розрізняти:

– зв'язок, що виникає в процесі або в момент злочинного події. При такому зв'язку насильник і жертва в більшості випадків незнайомі, або їх зустріч відбулася незадовго до нього, і факт цієї зустрічі послужив поштовхом до динамічного розвитку злочинної події;

– зв'язок, що розвивається до події злочину протягом певного періоду часу при наявності ряду об'єктивних і суб'єктивних обставин.

Таким чином, під час розслідування насильницьких статевих злочинів відносно малолітніх, треба враховувати що наявність зв'язку «насилник – жертва» сприяє пошуку джерел інформації.

Список використаних джерел

1. Пясковський В.В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики насильницьких злочинів проти статевої недоторканності неповнолітніх. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 70–80.

2. Іванов А.В. Розслідування зґвалтувань малолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Челябінськ, 2004. 32 с.

3. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Розслідування насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчиненого щодо малолітньої особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 20 с.

4. Мілованова М.М. Методика розслідування сексуальних злочинів, що вчиняються відносно малолітніх дітей: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Москва, 2003. 23 с.

Ряшко Олена Василівна,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету №1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВИДИ ЕКСПЕРТИЗ У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ

Сучасне законодавче регулювання потребує деяких змін, а саме стосовно віку осіб, які є жертвами зґвалтування. Що стосується статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, то тут ситуація інша. Насамперед такі зносини мають добровільний характер, тобто здійснюються без застосування фізичного насильства, погрози його застосування й використання безпорадного стану потерпілої особи. Звідси випливає, що, оскільки потерпіла (потерпілий) за своїм розвитком і психічним станом розуміє характер і наслідки вчинюваних із нею (ним) дій і добровільно погоджується на це, ані статевої свободі, ані статевої недоторканності шкода не заподіюється.

Особа, яка не досягла статевої зрілості, цілком спроможна (особливо у вік високих інформаційних технологій) адекватно